

Det danske socialforskningsinstitut

Henning Friis

Instituttets baggrund

Den 18. april 1958 vedtog det danske Folketing en lov om oprettelse af et socialforskningsinstitut.

Folketingets beslutning blev taget på baggrund af en betænkning fra en komité, som havde til opgave at overveje formen for at tilvejebringe varige rammer for forskningsarbejde på det socialpolitiske område.

I betænkningen udtales, at man anvender "begrebet socialforskning om målforskning med sigte på at belyse sociale forhold til vejledning for de organer, hvis opgave det er at påvirke leveforholdene for enkeltindivider, familier og sociale grupper, herunder i situationer, som medfører økonomisk trang eller andre særlige vanskeligheder".

Socialforskningsforskning er således forskning, som

Direktør Henning Friis, som är chef för det danska socialforskningsinstitutet, skildrar i denna artikel institutets bakgrund, målsättning och arbetsuppgifter.

Socialforskningsinstitutet tillkom för tio år sedan på förslag av en statlig kommitté, som hade i uppdrag att överväga formerna för den socialpolitiska forskningen i Danmark. Av de alternativ, som övervägdes, ansågs ett fristående institut bäst motsvara den socialpolitiska forskningens tvärvetenskapliga karaktär samtidigt som det skulle möjliggöra nära förbindelser med de organ, som arbetar praktiskt med de sociala problemen.

Erfarenheterna av de första tio verksamhetsåren bedöms som goda. Samarbetet med institutets intressenter har förlöpt friktionsfritt. Anspråken på insatser från institutets sida har ökat. Detta har emellertid också medfört en arbetspress, som icke tillåtit att den vetenskapliga metodutvecklingen kunnat ägnas tillräcklig uppmärksamhet.

har til formål at belyse socialpolitikens baggrund, indhold og virkninger. Dens mål er at bidrage til en mere velinformeret drøftelse af sociale behov og alternative metoder til at imødekomme disse behov.

Socialforskning i denne forstand er ikke noget nyt i Danmark. Forud for socialforskningsinstitutets oprettelse havde man bl. a. indenfor arbejds- og socialministeriernes rammer siden slutningen af 30'erne drevet en del socialforskning. Grundene til, at man besluttede sig til at oprette et særligt socialforskningsinstitut, er sammenfattet i betænkningen vedrørende oprettelse af socialforskningsinstitutet. Man pegede her på en række mangler ved det hidtidige undersøgelsesarbejde og stillede følgende 4 krav, som burde opfyldes gennem en nyordning:

1. Der må skabes mulighed for kontinuerlig forskning gennem et langsigtet forskningsprogram og gennem tilknytning af faste medarbejdere, der har kendskab til forskningsområderne og arbejdsmetoderne, som kan drage nytte af de erfaringer, der successivt indhøstes, og som har tid til at følge med såvel i socialpolitikken som i samfundsvidenskaberens stadige udvikling.
 2. Der må være mulighed for i økonomisk overkommeligt omfang at imødekomme såvel aktuelt prægede forskningsønsker, der fremkommer fra offentlige og private institutioner, som forskningsopgaver, der har et bredere og længere sigte.
 3. Der må tilvejebringes et nært samarbejde mellem repræsentanter for de forskellige forskningsgrene, som — alt efter de problemer, der ønskes undersøgt — bør deltage i opgavernes løsning.
 4. Der må tilstæbes en organisationsform, som på den ene side har en løbende forbindelse med de organer, der arbejder med praktiske sociale problemer, og som på den anden side sikrer den forskningsfrihed og mulighed for offentliggørelse af forskningsresultater, som er en forudsætning for videnskabeligt arbejde.
- Udvalget gennemgik mulighederne for
- a at en sådan forskning foregår inden for hver administrationsgren for sig,
 - b at forskningen henlægges til universiteterne, eller
 - c at der tilvejebringes et selvstændigt forskningsinstitut.

Udvalget afviste den første mulighed ud fra den begrundelse, at en udbygning af forskningen inden for de enkelte administrationsgrene vil indebære oprettelsen af en række forskellige små forskningscentre, hvad der er uøkonomisk og ikke løser de praktiske vanskeligheder, man hidtil har lidt under. Endvidere kan skiftende ministre og tjenestemænd have forskellig indstilling med hensyn til forskningsopgavernes art og friheden til deres løsning.

Med hensyn til at henlægge forskningsarbejdet til universiteterne anførtes, at socialforskning

kræver et samarbejde mellem en række forskellige forskningsgrene og derfor måtte organiseres på tværs af fakulteter og lærestole, hvilket ikke menes at passe ind i det danske universitetssystem. En sådan løsning ville endvidere fjerne forskningsarbejdet fra den nære kontakt med det praktiske arbejde på det socialpolitiske område. Endvidere ville det betyde, at det alene blev overladt til universitetslærernes skøn, hvorvidt en given forskningsopgave skulle tages op, og hvilken prioritet den skulle have.

Udvalget foretrak derfor den tredje mulighed: Et fritstående forskningsinstitut med tilknytning til såvel institutioner og organisationer inden for det sociale område som til universiteterne. Et sådant institut skulle være til rådighed for alle de ministerier og andre organer, der har socialpolitiske opgaver. Ved den foreslåede ordning skulle det være muligt samtidigt at udnytte forskellige arter af teoretisk sagkundskab og opretholde kontakten med universiteterne og andre forskningscentre, den sociale administration, arbejdsmarkedets organisationer m. v. og udnytte disse institutioners erfaringer og oplysninger.

Instituttets formål og struktur

I henhold til loven er instituttet henlagt som en selvstændig institution under socialministeriet, men instituttet skal uden hensyn stå til rådighed for alle administrationsgrene og organisationer, som ønsker foretaget undersøgelser til belysning af sociale forhold. Der peges i loven særligt på følgende forskningsområder: Den sociale forsyning og forsikring, arbejdslivet samt de sociale sider af familie- og ungdomsspørgsmål og bolig- og sundhedsforhold.

Institutet kan selvstændigt tage undersøgelsesopgaver op og kan påtage sig opgaver for offentlige myndigheder og for private organisationer, fx. arbejdsmarkedets organisationer. Afgørelsen af, hvilke opgaver instituttet vælger, ligger hos dettes styrelse.

Ved valget af forskningsopgaver gives der prioritet til sådanne undersøgelser, som forventes at blive af værdi ved samfundspolitiske overvejelser på langt sigt. Lokale undersøgelser påtager insti-

tuttet sig kun, hvis de kan danne udgangspunkt for mere generelle overvejelser.

Statslige styrelser og komiteer, som har ønsker om gennemførelse af forskningsopgaver af den art, som instituttet tager sigte på, skal lade sådanne opgaver udføre af instituttet. Henvendelser herom sker i stigende omfang. I visse tilfælde kan det være mest praktisk, at dele af undersøgelsesarbejdet udføres som led i styrelsernes almindelige virksomhed, mens instituttet bistår med planlægningen af undersøgelserne. Tilsvarende service ydes overfor kommuner og private organisationer. Instituttets tekniske afdeling for interviewundersøgelser står til rådighed mod betaling for andre institutter og organer, hvilket anvendes i stort omfang. Instituttet har kontakt med ca. 200 interviewere ud over landet.

Instituttet styres af et forskningsråd og en direktør. Forskningsrådet skal godkende instituttets arbejdsplan og tage initiativ til gennemførelsen af forskningsopgaver. I forskningsrådet er der repræsentation for de grundvidenskaber, som socialforskningen må støtte sig til, samt for de administrationsgrene, der i særlig grad har interesse for socialforskningens resultater.

Direktøren har den faglige og administrative ledelse af instituttet.

Ligesom tilfældet er for forskningsrådet, kommer instituttets medarbejdere fra forskellige videnskabelige områder. De videnskabelige medarbejdere har enten nationaløkonomisk-statistisk, psykologisk, sociologisk, juridisk eller medicinsk uddannelse. I alt beskæftiges der p. t. 28 fuldtidsansatte videnskabelige medarbejdere.

De til instituttets virksomhed fornødne midler stilles til rådighed af staten på de årlige finanslove. I 1968/69 udgjorde det ordinære budget 3.3 millioner danske kroner. Til løsningen af særlige opgaver kan instituttet modtage yderligere midler, fx. fra ministerier, kommuner og danske og internationale fonds. Disse midler beløb sig i 1968/69 til ca. 600 000 danske kroner.

Socialforskningsinstituttets arbejde.

Siden instituttets arbejde begyndte i 1959 har man offentliggjort 46 publikationer og har for tiden 25 undersøgelser i arbejde. Hovedvægten har ligget på omfattende repræsentative interviewundersøgelser, hvorved man har søgt at dække væsentlige lakuner i viden om sociale forhold i Danmark. Men instituttet anvender mange andre forskningsmetoder. Man indhenter således oplysninger igennem offentlige organer, ligesom man foretager undersøgelser af institutioner, organisationer og virksomheder. Endvidere egner instituttets stabile struktur sig for gennemførelse af longitudinale undersøgelser, hvor man følger en befolkningsgruppe gennem en længere periode.

Af arbejder af særlig socialmedicinsk interesse kan nævnes følgende:

En repræsentativ undersøgelse af de *fysisk handicappede* i Danmark har bl. a. sigtet på at udforske, hvorledes arten og graden af fysisk handicap samvirker med psykiske og sociale faktorer i de handicappedes tilpasning i arbejdslivet. Endvidere belyses de handicappedes sociale forhold, herunder deres indkomster, boligforhold og transportforhold. Resultaterne er offentliggjort i en serie på 6 publikationer. Det er hensigten at foretage en lignende undersøgelse af de psykisk handicappedes forhold.

Instituttet har gennemført en række studier vedrørende *de ældres forhold*. Som led i en amerikansk-engelsk-dansk komparativ undersøgelse har man undersøgt de ældre hjemmeboendes indkomster, arbejde og tilbagetrækning, førlighed, bolig og forhold til familie. Mens de danske resultater er offentliggjort i 5 bind af instituttets publikationer, er den komparative undersøgelse fremlagt i en større bog på engelsk¹⁾.

Aldersgruppen 62—64 år i den nævnte undersøgelse følger man nu i en forløbsundersøgelse. Endvidere foretager instituttet undersøgelser af ældres plejebestand og af forholdene på institutio-

¹⁾*Old People in Three Industrial Societies* af Ethel Shanas, Peter Townsend, Dorothy Wedderburn, Henning Friis, Poul Milhøj og Jan Stehouwer. Routledge & Kegan Paul Ltd. London 1968, 478 p.

ner for ældre.

Der er gennemført en repræsentativ undersøgelse af *gifte kvinder* i familie og erhverv med særligt henblik på forhold, der påvirker deres deltagelse i erhvervslivet.

Till støtte for *børne- og ungdomsforsorgen* har man opstillet et langsigtet forskningsprogram. Resultater er lige publiceret fra en undersøgelse af opvækstvilkårene for børn i 9—11 års alderen i København og Randers amt. Børn med personlighedsproblemer og sociale tilpasningsvanskeligheder er her sammenlignet med en normalgruppe. I forbindelse hermed har man undersøgt børnenes skoletilpasning. Resultaterne herom vil foreligge i høsten 1969. Endvidere er instituttet på grundlag af udenlandske empiriske undersøgelser ved at give et overblik over hidtidig viden om daginstitutionernes virkning på børn. I det videre program for forskning inden for børneområdet indgår bl. a. undersøgelser af børnehjem, og private plejehjem som opvækstmiljø.

For den af regeringen nedsatte *Socialreformkommission* foretages en række omfattende undersøgelser til belysning af de økonomiske og sociale konsekvenser af sygdom, ulykker og andre forhold, som medfører indkomstbortfald. Endvidere undersøger man ved disse undersøgelser det sociale hjælpesystem, afdækker hullerne heri og de organisatoriske svagheder, herunder mangler på samarbejde institutionerne imellem.

Instituttet har bistået ved tilrettelæggelse af et eksperiment med *koordineret bistand til socialt handicappede* familier på Vesterbro i København og har foretaget en vurdering af resultaterne af eksperimentet ved sammenligninger med en kontrolgruppe. Resultaterne er lige publiceret.

Inden for *boligområdet* har instituttet, ud over undersøgelse af de fysisk handicappedes og de ældres boligforhold, foretaget en undersøgelse af 2 saneringsmodne kvarterer i København og forholdene for udflyttere fra saneringsområder. Blandt de undersøgte forhold er beboernes økonomi, boligens karakter, flytninger og flytteønsker, tilfredshed med bolig og boligkvarter samt menneskelige kontakter.

Konklusion

Når jeg sammenholder mine erfaringer fra de ti år, socialforskningsinstituttet har virket, med de målsætninger, som lå til grund for dets oprettelse, må jeg — selvom jeg er part i sagen — sige, at indtrykket i det store og hele forekommer mig positivt.

De fleste af de konkrete opgaver, som blev opstillet ved periodens begyndelse, er løst, og et meget stort antal nye er strømmet til, såvel på initiativ udefra som udfra interne overvejelser over forskningsbehov.

Instituttets karakter af et half-way house mellem praktisk socialpolitik og universitetsvidenskab har vist sig særdeles hensigtsmæssig og har i hvert fald ikke skabt friktion til nogen af siderne. Det interdisciplinære samarbejde er ligeledes forløbet friktionsløst, men har næppe været helt så tæt, som det nok er ønskeligt.

Den stigende interesse for gennemførelse af nye undersøgelser hos offentlige organer har været opmuntrende, men har samtidig givet et arbejds-pres, som ikke i tilstrækkelig grad har givet plads til en analyse af instituttets videnskabelige arbejds-metoder. Dette håber vi i de kommende år at få kraft til, samtidig med, at nye forskningsopgaver, bl. a. vedrørende sundhedsvæsenets organisation og økonomi, tages op.